

MAQSUD SHAYXZODA VA XX ASR O‘ZBEK SHE’RIYATI

Razakov Bekzod Ismoil o‘g‘li

Annotatsiya: Maqolada Maqsud Shayxzodaning she’riyatidagi rang-baranglik jilosi, so‘z qo‘llash usullari va mohirona o‘xshatishlardan foydalanib yaratgan o‘lmas ijodiy faoliyati tarannum qilingan.

Kalit so‘zlar: Qardoshlik, ohangrabolik, bobo tili, turkiy til, qarindosh tillar.

Maqsud Shayxzoda ikki buyuk xalqning sevikli farzandi, qalami o‘tkir, adabiyotlarning turli janrlarida barakali ijod qilgan, shoir dramaturg, olim, tarjimon va ajoyib pedogog.

Maqsud Shayxzoda tug‘ilgan makoni Ozarbayjon, ijod bulog‘i O‘zbekistonda ko‘z ochgan va o‘zbek adabiyotida o‘z o‘rniga ega bo‘lgan adiblardandir. Bu baxt nashidasi shoirning sheriy satrlarida ham o‘z o‘rniga ega. Maqsud Shayxzoda o‘z xotiralarida shariyat uning hayotiga alifboni tanimasdan oldin kirib kelganligini va besh yoshida bo‘ri bilan olmaxon haqida 8-10 misradan iborat masal to‘qiganligini xotiralaydi. Maqsud Shayxzoda serqirra ijodkor, uning ruboiylari, ballada, doston va badiy asarlari kitobxonlar kalbida muxirlanib qolgan. Biz shoirning she’rlarini o‘qir ekanmiz, satrlarga jo bo‘lgan ohangrabolik, chuqur ma’no, so‘zlarning xalq tiliga yaqinligi, soddaligi o‘quvchilar qalbidan joy olganligini tushinib yetamiz. Maqsud Shayxzodaning “qardosglik ruboiylari”ni o‘qir ekanmiz shunday shoh satrlardan bahra olamiz.

Qardoshlik-ko‘ngillararo ko‘prikdir,
Ko‘zlarning soqchisi nozik kiprikdir
Tillar har turli-yu, tilmoch kerakmas,
Har tilda besh burchak yulduz-tabrikdur.

Taqdirning o‘yinini qarangki, muallif bu asarining chop etilganini ko‘rmay

olamdan ko‘z yumdi. “Jaloliddin Manguberdi”ning to‘la matni birinchi marta Bokuda

ozarbayjon tilida Shayxzodaning ikki jildlik saylanmasida bosilib chiqarildi.

Faqatgina 1988 yildagina Jaloliddin Manguberdi” birinchi marta o‘zbek tilida yozuvchining “Boqiy dunyo” degan kitobida to‘la bosilib chiqarildi. Maqsud

Shayxzodaning xalqimiz tarixiga, jumladan, Jaloliddin Manguberdi

taqdiri va

kurashiga odilona yondoshganligi, haqiqatni himoya qilganligi Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov imzosi bilan e'lon qilingan O'zbekiston Respublikasi

Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 24 sentabrdagi "Jaloliddin Manguberdi

tavalludining 800 yilligini nishonlash to'g'risida" qarori ham yana bir bor tasdiqlaydi.

Shayxzodaning yozuvchilik shuuri va ijodkorlik zehning o'tkirligi yana bir bor

isbotlandi. Maqsud Shayxzodaning o'zbek adabiyotiga qo'shgan yana bir ulkan

hissasi "Mirzo Ulug'bek" tragediyasidir. Tragediya 1964 yili yozildi, o'sha yili bu

asar Hamza teatri sahnasida qo'yildi, keyinchalik uning asosida kinofilm yaratildi.

Maqsud Shayxzoda yuksak ilm egasi edi. Ayniqsa, u o'zbek mumtoz adabiyotini

chuqur bilar edi. 1941 yilda Toshkentda nashr etilgan "General shoir" to'plami

adabiyotshunos olim Shayxzodaning Navoiy ijodiga oid ilmiy maqolalaridan tashkil

topgan. Navoiy she'riyatining bu chuqur ilmiy tadqiqi navoiyshunoslikda hamisha

alohida o'rin egallab qoladi. Shayxzoda Navoiy mahoratini, uning san'atkorligini

teran o'rganishni boshlab bergan o'tkir tadqiqotchi edi. Filologiya fanlari nomzodi,

dotsent Maqsud Shayxzoda Toshkent Davlat universiteti (hozirgi O'zbekiston Milliy

universiteti)da, Toshkent Davlat pedagogika instituti (hozirgi Toshkent Davlat

pedagogika universiteti)da uzoq yillar davomida o'zbek adabiyoti tarixidan o'qigan

ma'ruzalari, maxsus kurslari o'zbek adabiyoti tarixi bo'yicha eng qimmatli darslar

edi.

Maqsud Shayxzoda do'stlikni yuqori bohalagan adiblardan edi. Zamondoshi va maslakdoshi G'afur G'ulom xotirasiga bag'ishlab "G'agurga xat" She'rida satrlarni o'qiymiz.

G'afur G'ulom va o'lim-qovushmagan gap,
Misoli qish va rayhon, dasht buloqlar
G'afur G'ulom va sukut-ikki yov lashkar,
Nuqul urishagotgan dushman taraflar.

Mahorat nuqtai nazardan shoirning she'riy satrlarini o'qir ekanmiz, satrlarda ohang o'zining yuksak nuqtasiga ko'tarilgan. Maqsud Shayxzodaning butun ijodi chuqur siyosiy publitsistik ruh bilan to'la. Uning she'riy, dramatik asarlari qaysi mavzuga bag'ishlangan bo'lmasin, zamona bilan hamohangdir. Shuning uchun ham shu tipdagi ijodkorning bevosita publitsistika janrida xizmat qilishi tasodifiy hol emas. Uning zo'r badiiy janrga ega bo'lgan publitsistik maqolalari va nutqlari bu iste'dodli adib ijodining mazmundorligi va rang-barangligidan yorqin nishonadir. Iste'dodli shoir mohir tarjimon ham edi. U jahon adabiyoti mumtoz shoirlarining asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilishda katta xizmat qildi. Jumladan, Shekspirning "Hamlet" va "Romeo va Juletta" asarlari o'zbek drama teatrlari sahnasida Shayxzoda tarjimasida sahnalashtirildi. Pushkin, Lermontov, Bayron she'rlarini o'zbek o'quvchisiga ilk bor taqdim etgan shoirlar avlodi ichida Shayxzoda ham bor. Shoir mahoratining o'sishiga, uning jahon adabiyoti klassiklarining asarlarini g'oyat sevib o'rgangani, ularning boy badiiy tajribasini ustalik bilan o'zlashtirgani ham sabab bo'ldi. U G'arbiy Yevropa va rus adabiyotini mukammal bilgani holda o'zining Vatan adabiyotini - Sharq she'riyati merosini ham to'la o'rgangan edi."

Maqsud Shayxzoda sharq adabiyoti tarixi masalalariga chuqur qiziqqan. Sharq adabiyotida mavjud asarlar ularning janr xususiyatlari, badiyat masalalarini yetarlicha taqdid qilgan. O'zbek mumtoz adabiyotining eng ilg'or va taraqqiyotparvar nomoyondalaridan ko'p narsa o'rgangan Maqsud Shayxzoda badiiy mahorat va adabiy janrlar takomillashgani ko'rinadi. U mumtoz she'riyatdagi mehnatsevarlik, ilm-fanga ixlos, vafo, sadoqat, mardlik va do'stlik kabi yuksak bashariy fazilatlarni betakror badiiy usullar, ma'naviy va ruboriy kabi lirik janrlarni o'rganib, ularni o'z ijodiy ish jarayonida muvaffaqiyatli ravishda tadbiq qila boshlagan. Maqsud Shayxzoda she'riyatidagi lirik tur va janrlarni boyitish borasida ham barakali ijodiy mehnat qildi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Maqsud Shayxzoda ikki xalq she'riyati cho'qqisini egallagan shoirlardandir. O'zbek xalqi doimo shunday ijodkor borligidan faxrlanadi. O'ylaymizki, keyingi avlodlar ham Maqsud Shayxzoda she'riyati gulshanida gullardan miriqib ifor oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <https://saviya.uz/hayot/tarjimai-hol/maqsud-shayxzoda-1908-1967/>.
2. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi, T., 1999.

3. Naim Karimov. Maqsud Shayxzoda (ma'rifiy-biografik roman). – Toshkent, “Sharq”, 2009 yil.
4. N. R. Amanlikova. (2022, December). MAQSUD SHAYXZODA VA ODIL YOQUBOVNING TARIXIY ASARLARIDA MIRZO ULUG‘BEK OBRAZI TALQINI. In Conference Zone (pp. 263-265).
5. Shayxzoda Maqsud. Shoir kalbi duneni tinglar (Tanlangan asarlar) // Toshkent, „Nihol“, 2008. 28 b. (o‘zbekcha)
6. Maqsud Shayxzoda zamondoshlari xotirasida, T., 1983.
7. Amanlikova, N. (2020). SO‘Z MULKINING SULTONI ALISHER NAVOIYNING JAHON ADABIYOTIDA TUTGAN O‘RNI. <http://www.openscience.Uz/>.
8. Amanlikova, N. (2020). THE IMPORTANCE OF FORMING THE THINKING ACTIVITY OF STUDENTS IN THE EDUCATION PROCESS. <http://www.eprajournals.Com/>. <https://doi.org/DOI : 10.36713/epra2013>
9. Amanlikova, N. (2020). SHAYXZODA – MOHIR TARJIMON. “Transport”.
10. Amanlikova, N. (2022). The role and place of distance learning in education. International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE). <https://doi.org/DOI:10.9756/INTJECSE/V14I5.1110>